

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

_____ О. Б. Жильцов

« _____ » 2015 р.

ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ
«ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТА»

Галузь знань – 0202 «Мистецтво»
Спеціальність – 8.02020401 «Музичне мистецтво»
Додаткова спеціалізація – «Викладання музичного інструмента»
Освітньо-кваліфікаційний рівень – «Магістр»

Інститут мистецтв

2014 – 2015 навчальний рік

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Викладання музичного інструмента» для студентів галузі знань 0202 «Мистецтво» спеціальності 8.02020401 «Музичне мистецтво» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

Розробник: **Пляченко Тетяна Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Програму схвалено на засіданні кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв
Протокол від 11 лютого 2015 року № 6.

Завідувач кафедри
інструментально-виконавської майстерності

 Т. М. Пляченко

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Викладання музичного інструмента» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки магістрів відповідно до навчального плану галузі знань 0202 «Мистецтво» спеціальності 8.02020401 «Музичне мистецтво».

Програму складено з урахуванням змісту нормативних дисциплін («Основний музичний інструмент», «Методика викладання дисциплін кваліфікації у вищій школі (основний музичний інструмент)», «Практикум за кваліфікацією «Викладач музичного інструмента», «Професійна асистентська практика») та спецкурсів («Основи виконавської майстерності інструменталіста», «Теорія та історія музичних стилів», «Клавішні інструменти і клавірне виконавство», «Основи професійної діяльності керівника музично-інструментального колективу»), які вивчали студенти ОКР «магістр», що здобувають додаткову кваліфікацію «Викладач музичного інструмента».

У програмі комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації визначено:

- обсяг теоретичних знань і практичних умінь, які опанували студенти, що здобувають додаткову кваліфікацію «Викладач музичного інструмента» відповідно до освітньо-професійної програми ОКР «магістр»;
- групи компетенцій, необхідних для викладання основного музичного інструмента, визначених на основі освітньо-кваліфікаційної характеристики ОКР «магістр»;
- необхідне методичне забезпечення та систему оцінювання навчальних досягнень студентів з дисциплін спеціалізації «Викладання музичного інструмента».

Мета комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Викладання музичного інструмента» – виявити рівень інструментально-методичної компетентності майбутніх викладачів музичного інструмента.

Завдання комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Викладання музичного інструмента»:

- 1) виявити рівень знань студентів з історії та теорії інструментального виконавства;
- 2) виявити рівень володіння студентами методикою викладання основного музичного інструмента у вищих навчальних закладах та

здатність застосовувати на практиці методи і прийоми навчання гри на музичному інструменті;

- 3) виявити рівень готовності студентів ОКР «магістр» до викладання основного музичного інструмента у вищих навчальних закладах.

Комплексний кваліфікаційний екзамен зі спеціалізації «Викладання музичного інструмента» містить три компоненти – теоретичний, методичний і практичний.

Теоретичний компонент реалізується у процесі відповіді студента на перше питання білету державного екзамену, що дає змогу виявити рівень володіння матеріалом з теорії та історії інструментальної педагогіки та інструментального виконавства (вітчизняного і зарубіжного).

Методичний компонент реалізується у процесі виконання студентом завдання другого питання білету державного екзамену, що дає змогу виявити рівень володіння методикою роботи над твором у класі основного музичного інструмента, методами і прийомами навчання гри на музичному інструменті.

Практичний компонент реалізується у процесі виконання студентом сольної концертної програми з основного музичного інструменту, яка містить 1 твір великої форми, 1 поліфонічний твір, 4 – 6 різнохарактерних інструментальних п'єс.

Екзаменаційні вимоги до студента:

1. У процесі відповіді на перше питання білету (теоретичний компонент екзамену) продемонструвати належний рівень знань з теорії, історії та методики викладання основного музичного інструменту у вищих навчальних закладах.

2. У процесі відповіді на друге питання білету (методичний компонент екзамену) продемонструвати рівень володіння методикою роботи над музичним твором у класі основного музичного інструменту.

3. У процесі виконання сольної концертної програми (практичний компонент екзамену) продемонструвати належний рівень володіння музичним інструментом (стилістична відповідність, техніка гри, інтерпретаційні уміння тощо), необхідний для викладання основного музичного інструменту у вищих навчальних закладах.

ПРОГРАМА
комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації
«ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТА»

ТЕОРЕТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ

Теми, які виносяться на комплексний кваліфікаційний екзамен

Історичні та науково-методичні засади інструментальної педагогіки.
 Досвід роботи вітчизняної і зарубіжної інструментальних шкіл. Кращі представники зарубіжної інструментально-виконавської школи (Й.С. Бах, А. Вівальді, В.А. Моцарт, Н. Паганіні, Ф. Шопен, Ф. Ліст, К. Дебюссі, М. Равель, П. Казальс та інші). Вітчизняна школа інструментального виконавства та педагогічний досвід її представників (С. Рахманінов, Г. Нейгауз, В. Сафонов, В. Пухальський, Р. Глієр, П. Столярський, С. Ріхтер, Д. Ойстрах, Л. Коган, В. Крайнев, М. Ростропович, В. Стеценко, О. Криса, В. Співаков, Ю. Башмет, М. Ризоль, В. Бесфамільнов, М. Давидов та інші).

Основи сольного інструментального виконавства. Функції інструментального виконавства: 1) соціальна; 2) аксіологічна; 3) педагогічна. Структура сольного інструментального виконавства (виконавська техніка інструменталіста – виконавська постановка, координація функцій рук, рухливість пальців, інтонація, аплікатура, штрихи, звуковедення, динаміка, фразування, агогіка, слуховий контроль тощо; виконавська інтерпретація – авторський задум, художній образ твору, відповідність стилю й жанру, виражальні засоби, виконавська манера, сценічна культура, творчий імідж).

Програмові вимоги та завдання дисципліни «Основний музичний інструмент». Основний музичний інструмент у структурі професійної підготовки бакалавра, спеціаліста магістра спеціальності «Музичне мистецтво» (аналіз навчальних планів і програм вищих педагогічних і мистецьких навчальних закладів). Мета і завдання інструментально-виконавської підготовки студентів вищих навчальних закладів: 1) опанування студентом техніки гри на музичному інструменті; 2) оволодіння інтерпретаційними уміннями; 3) розвиток музичних здібностей студентів (музичний слух, музична пам'ять, відчуття метроритму тощо); 4) формування педагогічного репертуару та засвоєння методів роботи над музичним твором 5) розвиток інтелектуальної, естетичної і духовної сфер студента на високохудожніх зразках вітчизняної і зарубіжної музики; 6) формування виконавської манери та сценічної культури студента.

Структура і зміст заняття з основного музичного інструменту.
 Особливості проведення занять з основного музичного інструменту в

зкладах початкової мистецької освіти (дитячих музичних школах, школах мистецтв, центрах дитячо-юнацької творчості). Вимоги до проведення занять в інструментальних класах педагогічного коледжу. Структура заняття з основного музичного інструменту у вищому педагогічному навчальному закладі (робота над гамами, вправами, етюдами; вивчення поліфонічних творів; робота над творами великої форми; вивчення різнохарактерних п'єс).

Принципи і методи навчання гри на музичному інструменті. Принципи: професійно-педагогічна спрямованість навчання, науковість, систематичність, послідовність, доступність, педагогічна доцільність, зв'язок теорії з практикою, єдність інтелектуальної, естетичної і духовної сфер діяльності студентів, єдність художнього і технічного, художня цінність навчального репертуару, жанрова і стильова різноманітність навчального репертуару, поліфункціональність навчального репертуару. Методи: дидактичні – словесний, ілюстративний, словесно-ілюстративний, репродуктивний, репродуктивно-варіативний, проблемно-пошуковий, педагогічне спостереження, педагогічний аналіз, педагогічне проектування, педагогічне моделювання, педагогічна імпровізація; загальнонаукові – аналіз, узагальнення, систематизація, синтез, порівняльний аналіз, рефлексія; спеціальні музичні – зорове охоплення нотного тексту на кілька тактів наперед, слухове уявлення, слуховий аналіз, слухове регулювання, наслідування, спрощення фактури музичного твору, творча адаптація музичного твору.

Форми роботи над музичними творами (читання з аркуша, доскональне вивчення програмових творів, ескізна робота над творами, транспонування, підбір на слух, перекладення, аранжування тощо).

Вимоги до викладача основного музичного інструмента. Поєднання музично-педагогічної, концертно-виконавської та науково-методичної роботи. *Фахові компетенції:* 1) історико-теоретичні (знання історії та традицій вітчизняної і зарубіжної інструментальних шкіл; знання теоретичних основ сольного інструментального виконавства); 2) музично-педагогічні (знання програмових вимог з основного музичного інструменту; знання змісту навчальної дисципліни, принципів і методів її викладання); 3) методичні (засвоєння методів роботи над гамами, вправами, етюдами, творами великої і малої форм); 4) проєктивні та конструктивні (проєктування, добір і систематизація навчального репертуару для проведення індивідуальних занять з основного музичного інструменту із студентами з різним рівнем підготовки); 5) дослідницькі (здатність здійснювати науково-методичну роботу з фаху – досліджувати історичні, мистецтвознавчі і педагогічні основи інструментального виконавства);

б) функціональні (наявність досвіду і готовність виконувати функції викладача основного музичного інструменту).

Функції викладача основного музичного інструмента: навчальна, розвивальна, виховна, художньо-творча, науково-методична.

Специфіка, зміст і структура діяльності викладача основного музичного інструмента. Специфіка і зміст професійної діяльності викладача основного музичного інструменту вищих навчальних закладів I – II, III – IV рівнів акредитації (навчально-виховна робота, концертно-виконавська діяльність, науково-методична робота). Структура діяльності викладача ОМІ як система дій та операцій (внутрішніх – проєктивно-конструктивних, аналітико-синтетичних; зовнішніх – організаційно-педагогічних, концертно-виконавських), спрямованих на предмет діяльності (навчання, виховання й розвиток учнів, студентів засобами інструментального виконавства) задля досягнення поставлених цілей (розвиток музичних здібностей та інструментально-виконавських умінь учнів, студентів) в умовах певного навчального закладу засобами педагогічної техніки і музично-виконавських прийомів, результатом чого є певний рівень розвитку учня (студента).

Види діяльності викладача основного музичного інструмента: проєктивно-конструктивна, аналітико-синтетична, організаційно-педагогічна, концертно-виконавська.

Педагогічний репертуар викладача основного музичного інструмента. Репертуар як засіб розвитку і професійного самовдосконалення студента. Структура навчального репертуару з основного музичного інструменту: 1) гами; 2) вправи на різні види техніки; 3) етюди; 4) п'єси (кантиленного та віртуозного характеру); 5) поліфонічні твори; 6) твори великої форми (інструментальні концерти, сюїти, сонати, варіації, рондо); 7) твори шкільної програми зі слухання музики; 8) твори для ескізної роботи, читання з аркуша, підбирання на слух, транспонування тощо.

Аналіз репертуарних творів у класі основного музичного інструмента: 1) художньо-педагогічний (художня цінність твору; мета і педагогічна доцільність його вивчення); 2) історико-стильовий (відомості про автора, епоху та стильові особливості твору); 3) музично-теоретичний (форма твору; фактура викладу тематичного матеріалу; тональність, ключові знаки, динамічний план тощо); 4) технічно-виконавський (виявлення виконавських труднощів; визначення методів роботи над твором). Формування виконавської техніки та виконавського стилю студента у процесі засвоєння навчального репертуару.

Методика роботи над гаммами, вправами та етюдами на заняттях з основного музичного інструменту. Навчально-технічний матеріал як засіб

формування і вдосконалення виконавської майстерності студента у класі основного музичного інструмента. Значення гам, вправ та етюдів у розвитку виконавської техніки студента-інструменталіста. Функціональне призначення гам, вправ і етюдів. Формування й розвиток інструментальних умінь і навичок шляхом багаторазового повторення чітко визначених дій.

Структура домашніх занять студента з розвитку виконавської техніки: 1) виконання комплексу технічних вправ на різні види техніки (засвоєння аплікатурних прийомів, формування штрихової техніки, розвиток рухливості пальців, опанування кантিলени тощо); 2) гра етюдів на певні види техніки з урахуванням технічних труднощів твору, що вивчається; 3) робота над інструментальними творами або їх уривками; 4) самоаналіз досягнутих результатів; 5) визначення завдань для подальшого вдосконалення виконавської майстерності.

Методи засвоєння поліфонічних творів у класі основного музичного інструмента. Завдання і зміст роботи студента над поліфонічним твором (розвиток музичного мислення; засвоєння принципів розподілу тематичного матеріалу твору; координація функцій рук виконавця; формування навичок читання поліфонічної фактури з аркуша). Аналіз оригінальних поліфонічних творів, написаних для клавішних інструментів. Перекладення поліфонічних творів для баяна, акордеона. Специфіка виконання поліфонічних творів на струнних і духових інструментах. Особливості нотації поліфонічних творів для органа, фортепіано, баяна, струнних і духових інструментів.

Методика роботи над творами великої форми і п'єсами. Етапи роботи над твором: 1) прослуховування твору (у виконанні викладача або в записі); 2) теоретичний аналіз твору (визначення тонального плану, динаміки, агогіки, виконавських труднощів та методів їх подолання); 3) визначення інтерпретаційного плану та виконавських прийомів щодо його реалізації; 4) детальна робота над складними місцями (відпрацювання навичок виконання складних аплікатурних і штрихових прийомів), фразуванням, динамікою, агогікою; 5) робота над метроритмом, виконання окремих прийомів у повільному темпі з поступовим ускладненням завдань; виконання твору у визначеному автором темпі; 6) визначення завдань для подальшої роботи студента над інструментальним твором; 7) поетапне вивчення студентом окремих частин твору з ускладненням навчальних завдань; 8) доскональне вивчення твору (або окремих його частин), готовність до концертного виконання твору на заліку, екзамені.

Теоретичні питання, які виносяться на комплексний кваліфікаційний екзамен

1. Історія розвитку вітчизняної і зарубіжної інструментальної педагогіки. Кращі представники інструментальних шкіл ХІХ – початку ХХІ століть.
2. Програмові вимоги та завдання дисципліни «Основний музичний інструмент» у вищому навчальному закладі.
3. Структура і зміст заняття з основного музичного інструменту у вищому навчальному закладі.
4. Професійні вимоги до викладача основного музичного інструмента. Фахові компетенції викладача основного музичного інструмента.
5. Професійні функції викладача основного музичного інструмента вищого навчального закладу.
6. Специфіка і зміст діяльності викладача основного музичного інструмента.
7. Принципи викладання основного музичного інструмента у вищій школі.
8. Структура сольного інструментального виконавства. Зміст навчальної діяльності студента у класі основного музичного інструмента.
9. Методи навчання студентів у класі основного музичного інструмента. Основні форми роботи над музичним твором.
10. Засоби інструментально-виконавської підготовки студентів у класі основного музичного інструмента.
11. Структура педагогічного репертуару викладача основного музичного інструмента. Художньо-педагогічний, історико-стильовий, музично-теоретичний і технічно-виконавський аналіз творів.
12. Етапи роботи над музичним твором. Ескізна форма роботи над твором у класі основного музичного інструмента.
13. Значення гам у формуванні виконавської техніки студента-інструменталіста. Методика роботи над гаммами у класі основного музичного інструменту.
14. Вправи як засіб формування техніки гри на музичному інструменті. Методи роботи над вправами на різні види техніки у класі основного музичного інструмента.
15. Етюди як складова навчального репертуару студента-інструменталіста. Методика роботи над етюдами на заняттях з основного музичного інструмента.
16. Особливості засвоєння поліфонічних творів студентами з різним рівнем інструментально-виконавської підготовки.

17. Значення творів великої форми у формуванні навчального репертуару студента-інструменталіста. Методика роботи над творами великої форми в різних інструментальних класах.
18. Методика роботи над п'єсами кантиленного і віртуозного характеру у класі основного музичного інструмента.
19. Розвиток музичних здібностей студента у процесі засвоєння навчальної програми з основного музичного інструмента.
20. Формування навичок педагогічного спілкування на заняттях основного музичного інструмента. Вербальна і невербальна комунікація у навчанні гри на музичному інструменті.

МЕТОДИЧНИЙ КОМПОНЕНТ

Другим питанням білету комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації є методика роботи над фрагментом музичного твору, який може вивчатися у класі основного музичного інструмента.

У процесі виконання цього екзаменаційного завдання студент має дотримуватися такої схеми:

- ілюстрація на інструменті фрагменту твору;
- стислий теоретичний аналіз твору – а) художньо-педагогічний (художня цінність твору, для студентів з яким рівнем підготовки призначається); б) історико-стильовий (автор, епоха, стилістичні особливості тощо); в) музично-теоретичний (форма твору, тональність, розмір, фактура викладу тематичного матеріалу, динаміка, агогіка тощо); г) технічно-виконавський (виконавські труднощі та методи їх подолання);
- аналіз форм і методів роботи над твором у класі основного музичного інструмента.

Музичні твори, фрагменти

яких виносяться на комплексний кваліфікаційний екзамен

1. Ф. Шопен. Прелюд мі мінор. I період.
2. Ф. Шопен. Прелюд мі мінор. II період.
3. Д. Чимароза. Соната ре мінор. I період.
4. Д. Чимароза. Соната ре мінор. II період.
5. П. Чайковський. Пори року. Квітень. I період.
6. П. Чайковський. Пори року. Квітень. II період.
7. В. Косенко. Вальс сі мінор. I період.
8. В. Косенко. Вальс сі мінор. II період.
9. Р. Шуман. Маленький романс. I період.
10. Р. Шуман. Маленький романс. II період.

11. Л. Бетховен. Соната № 14 до дієз мінор, I ч. I період.
12. Л. Бетховен. Соната № 14 до дієз мінор, I ч. II період.
13. Ф. Шопен. Прелюд сі мінор. I період.
14. Ф. Шопен. Прелюд сі мінор. II період.
15. Ф. Шопен. Прелюд до мінор. I період.
16. Ф. Шопен. Прелюд до мінор. II період.
17. Й.С. Бах. Прелюдія та фуга до мажор (Прелюдія, I період).
18. Й.С. Бах. Прелюдія та фуга до мажор (Прелюдія, II період).
19. Г. Сасько. Блюз. I період.
20. Г. Сасько. Блюз. II період.
21. А. Вівальді. Концерт для скрипки ля мінор. I частина. I період.
22. А. Вівальді. Концерт для скрипки ля мінор. I частина. II період.
23. Ж. Акколаї. Концерт для скрипки ля мінор. I частина. I період.
24. Л. Бетховен. Менует.

ПРАКТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ

Орієнтовний зміст сольної концертної програми студента-магістранта на здобуття додаткової кваліфікації «Викладач музичного інструмента»

Варіант 1 (фортепіано)

1. Й.С. Бах. Італійський концерт.
2. В. Моцарт. Соната До мажор.
3. Ф. Ліст. Мрії кохання.
4. Н. Гржибовський. Новелла.
5. Ф. Шопен. Ноктюрн Мі мінор.
6. О. Білаш. Вальс.
7. С. Рахманінов. Етюд-картина.
8. Б. Фільц. Лірична п'єса .

Варіант 2 (фортепіано)

1. Й.С. Бах. Прелюдія і фуга Сі мінор, 2т.
2. В. Моцарт. Соната До мінор, 1ч.
3. Ф. Шопен. Етюд №13 .
4. І. Шамо. Весняний дощ.
5. К. Дебюссі. Арабеска.
6. Н. Ніжанківський. Вальс.
7. С. Прокоф'єв. Дощ і веселка.
8. Ю. Щуровський. Елегія.

Варіант 3 (скрипка)

1. Й.С.Бах. Партита №2: Allemanda , Curanta.
2. Є. Лало. Іспанська симфонія, ч. I.
3. А. Вівальді. «Presto» з циклу «Пори року».
4. Б. Лятошинський. Мелодія.
5. Ф. Крейслер. Маленький віденський марш.

6. Ж. Массне. Роздум.
7. А. Шнітке. Сюїта у старовинному стилі, III ч. Менует.
8. Л. Бетховен. Менует.

Варіант 4 (духові інструменти)

1. Г.Ф. Телеман. Соната g-moll у 3-х частинах.
2. В.А. Моцарт. Концерт C-dur у 3-х частинах.
3. Е. Боцца. Арія.
4. Л. Колодуб. Українські витинанки.
5. Л. Колодуб. Скерцо (ансамбль).

**СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТІВ
НА КОМПЛЕКСНОМУ КВАЛІФІКАЦІЙНОМУ ЕКЗАМЕНІ ЗІ
СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ**

**Розподіл балів, що присвоюються студентові за виконання завдань
комплексного кваліфікаційного екзамену**

<i>№</i>	<i>Зміст завдання</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
1.	Теоретичний компонент (I питання білету)	30
2.	Методичний компонент (II питання білету)	30
3.	Практичний компонент (виконання на інструменті сольної концертної програми)	40
	Усього	100

**Шкала оцінювання студентів на комплексному кваліфікаційному
екзамені зі спеціалізації**

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Критерії
90 – 100	«Відмінно»	A	«Відмінно» ставиться за повні та міцні знання теоретичного матеріалу курсу, уміння вільно виконувати методичні завдання, передбачені програмою державного іспиту, вільне володіння музичним інструментом у процесі публічного виступу; за знання основної і додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань і вмінь.
82 – 89	«Добре»	B	«Добре» ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне

			виконання практичних завдань, засвоєння основної і додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення й оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
75 – 81	«Добре»	C	«Добре» (в загальному вірне виконання екзаменаційних завдань з певною кількістю суттєвих помилок).
69 – 74	«Задовільно»	D	«Задовільно» ставиться за вияв знання основного матеріалу з курсу в обсязі, достатньому для майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань.
60 – 68	«Задовільно»	E	«Задовільно» (виконання екзаменаційних завдань відповідає мінімальним вимогам).
35 – 59	«Незадовільно»	FX	«Незадовільно» виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до виконання фахової діяльності після закінчення вищого навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев А. Д. Методика обучения игре на фортепиано: учеб. пособ. [для муз. вузов и училищ] / Александр Дмитриевич Алексеев. – М. : Музыка, 1978. – 288 с.
2. Баренбойм Л. А. Музыкальная педагогика и исполнительство / Лев Аронович Баренбойм. – Л. : Музыка, 1974. – 287 с.
3. Вопросы музыкального исполнительства и педагогики : сб. ст. / ред.-сост. А. В. Малинковская ; Гос. муз.-пед. ин-т им. Гнесиных. – М. : Музыка, 1976. – Вып. 24. – 287 с.
4. Вопросы скрипичного исполнительства и педагогики : сб. ст. / сост. С. Сапожников. – М. : Музыка, 1968. – 147 с.

5. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано / Т. П. Воробкевич. – Львів : ЛДМА, 2001. – 144 с.
6. Гинзбург Л. С. О работе над музыкальным произведением / Лев Соломонович Гинзбург. – [4-е изд., доп.]. – М. : Музыка, 1981. – 143 с.
7. Горенко Л. Работа баяниста над музичним твором / Л. Горенко. – К. : Музична Україна, 1982. – 49 с.
8. Готлиб А. Основы ансамблевой техники / А. Готлиб. – М.: Музыка, 1971. – 96 с.
9. Григорьев В. Ю. Музыкально-исполнительское искусство: проблемы стиля и интерпретации : сб. науч. тр. / Владимир Юрьевич Григорьев. – М. : МГК, 1989. – 158 с.
10. Гуральник Н. П. Розвиток скрипкової школи Східної Європи ХХ століття: історія, теорія, методика : навч.-метод. посібник / Н. П. Гуральник. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – 144 с.
11. Гуральник Н. Українська фортепіанна школа ХХ століття в контексті музичної педагогіки / Н. Гуральник. – К. : Вища школа, 2007. – 312 с.
12. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяниста : навч. посіб. [для вузів] / М. А. Давидов. – К. : Муз. Україна, 1997. – 240 с.
13. Либерман Е. Я. Работа над фортепианной техникой / Евгений Яковлевич Либерман. – М. : Музыка, 1971. – 144 с.
14. Мильштейн Я. И. Воспитание пианистического мастерства / Яков Исаакович Мильштейн // Вопросы теории и истории исполнительства. – М. : Сов. композитор, 1983. – 262 с.
15. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога / Генрих Густавович Нейгауз. – [5-е изд.] – М. : Музыка, 1987. – 238 с.
16. Пляченко Т. М. Методика роботи з музично-інструментальними колективами : навч.-метод. посібник [для студ. мистецького ф-ту пед. університету] / Т. М. Пляченко ; [Рекомендовано Мін. освіти і науки України]. – Кіровоград : „Імекс-ЛТД”, 2009. – 232 с.
17. Пляченко Т. М. Основи скрипкової педагогіки : навчальні матеріали [для студентів музично-педагогічного факультету] / Т.М. Пляченко. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – 44 с.
18. Стеценко В. Методика навчання гри на скрипці / Вадим Стеценко. – К. : Музична Україна, 1974. – Ч. 1. – 170 с.
19. Стеценко В. Методика навчання гри на скрипці / Вадим Стеценко. – К. : Музична Україна, 1982. – Ч. 2. – 120 с..
20. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей / Борис Михайлович Теплов. – М. ; Л. : АПН РСФСР, 1947. – 335 с.
21. Цыпин Г.М. Методика обучения игре на фортепиано : [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2119 «Музыка и пение»] / Геннадий Моисеевич Цыпин. – М. : Просвещение, 1984. – 176 с.
22. Шрамко О. І. Основний музичний інструмент: алгоритми методики : навчально-методичний посібник для студентів музичних факультетів вищих педагогічних закладів / Оксана Іллівна Шрамко. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. – 219 с.